

«Сталий розвиток – стратегія людства»

Подумай про час – про все, що було,
Подумай про день сьогоднішній і віки,
Що прийдуть за ним.

Уолт Уїтмен

Треба горнутися нам до Землі:
На ній ми не перші,
І щоб не останні.

Мета: продовжити формувати в учнів знання про глобальні проблеми, акцентуючи увагу на концепції сталого розвитку людства, що передбачає взаємне узгодження економічних, екологічних та соціальних чинників розвитку у XXI столітті; допомогти зрозуміти особливості переходу України на шлях сталого розвитку; продовжити екологічне виховання й екологічну освіту старшокласників, виховувати в учнів почуття прекрасного, любов до природи рідного краю та шанобливе ставлення до неї.

Обладнання: політична карта світу, екологічна карта України, дитячі малюнки на захист природи, картини із зображенням рідного краю, декорації, плакати, виготовлені учнями:

Друже мій, люби життя,
Люби людей, природу,
А кривду кинь у забуття,
Як камінь в чисту воду.

Жити красиво і жити у злагоді з природою —
одне й те саме.

Л. Сенека, V ст. до н. є.

Є дві речі, які приводять мене в священний трепет:
зоряне небо наді мною і моральний закон у мені.

Людина доти могутня й непереможна, поки вона вірна законам природи — пізнаним і непізнаним, не нею встановленим.

В. Сухомлинський

- «Земля надала нам усі умови, необхідні для життя. Благополуччя людей залежить від збереження природних геосистем, різноманітності рослин і тварин, родючості ґрунтів, чистоти води і повітря. Турбота про глобальне середовище існування людства — географічну оболонку, ресурси якої не безмежні, є завданням усіх народів. Захист Землі, її різноманітності й краси — священний обов'язок» (Екологічний маніфест).

- «Людина підкорила собі планету і тепер повинна навчитися управляти нею, досягнути непросте мистецтво бути лідером на Землі. Якщо вона знайде в собі сили повністю і до кінця усвідомити всю складність і неусталеність свого сьогоденного стану і взяти на себе повну відповідальність, якщо вона зможе досягнути того рівня культурної зрілості, що дозволить їй здійснити цю нелегку місію, — тоді майбутнє належить їй» (А. Печчеї).

Виставка учнівських фотографій «Земля — наш рідний дім!».

а) таблиця «Ефекти вибіркової токсичності при забрудненні довкілля важкими металами» (дані ВООЗ):

Забрудник	Вплив на здоров'я людини
Миш'як	Рак легенів, шкірні хвороби, анемія, гематологічні захворювання
Берилій	Дерматити, виразки, запалення слизових оболонок
Кадмій	Злоякісні новоутворення, гострі і хронічні респіраторні захворювання, ниркова дисфункція
Ртуть	Вплив на нервову систему, порушення сенсорних функцій і координації, ниркова недостатність
Свинець	Порушення процесів кровотворення, ушкодження печінки і нирок, нейрологічні захворювання

Хром	Рак легенів, злоякісні новоутворення шлунково-кишкового тракту, дерматити
Нікель	Респіраторні захворювання, вроджені каліцтва, рак носа і легенів

б) схема 1. «Міжнародні організації та інституції, що опікуються питаннями сталого розвитку»:

Комісія сталого розвитку ООН, створена в 1992 р. (штаб-квартира в м. Нью-Йорк, США);

Міжвідомчий комітет з питань сталого розвитку ООН, створений у 1992 р. (штаб-квартира в м. Нью-Йорк, США);

Програма ООН з питань захисту довкілля (ЮНЕП), заснована у 1972 р. (секретаріат у м. Найробі, Кенія);

Програма розвитку ООН, започаткована у 1965 р. (секретаріат у м. Нью-Йорк, США).

в) схема 2. «Джерела отримання інформації з питань сталого розвитку суспільства в Україні»:

— представництво ООН в Україні;

— громадська організація «Інститут сталого розвитку»;

— Центр сталого розвитку та екологічних досліджень;

— Всеукраїнська громадська організація «Україна. Порядок денний на XXI століття»;

— громадська організація «Товариство сталого розвитку»;

— Програма місцевих екологічних дій Агенції з міжнародного розвитку США.

Учитель: З появою на планеті Земля біологічного виду найвищої організації — людини, з її розвитком, розмноженням, міграціями, адаптацією й активізацією діяльності в біосфері почали розвиватися процеси особливого, антропогенного характеру. З самого початку поведінка людини в довкіллі стала відрізнятися від поведінки інших вищих істот особливою агресивністю і мала характер нерівноправного співмешканця середовища існування, а підкорювача, насильника, споживача, нездатного до самообмежень.

Сотні тисяч років тому, коли кількість людей на Землі була обмеженою, їхній розумовий і технічний потенціал дуже слабким, а могутність Природи незрівнянно більшою у порівнянні з людською, природне середовище практично не відчувало на собі тиск гомо сапієнса, воно легко самоочищалося і самовідновлювалося. Але минули тисячоліття, людське населення почало зростати такими темпами, досягло такої адаптації й поширення на планеті, яких не знала жодна інша популяція. Людська діяльність з часом перетворилась в могутню силу, здатну впливати на природу не лише в межах окремих районів і континентів, але й на планету в цілому. Але свого відношення до природи, її ресурсів, людина за віки не змінила, і це призвело до виникнення глобальних екологічних кризових ситуацій.

У продовж тривалого часу в суспільстві формувалася хибна думка, згідно з якою центральною істотою на Землі є людина і все повинно працювати на задоволення її потреб. Сьогодні стає зрозуміло, що людина, як біологічний вид зможе вижити тільки тоді, коли буде збережено все живе на планеті Земля. Отже, сьогодні ми говоритимемо про екологічну проблему, аналізуватимемо причини і наслідки її, про Концепцію сталого розвитку суспільства, будемо шукати шляхи подолання екологічної кризи.

Перший ведучий: Сталий розвиток суспільства — це такий розвиток, за якого задоволення потреб теперішніх поколінь не має ставити під загрозу можливості майбутніх поколінь задовольняти свої потреби, це сучасна найпоширеніша концепція взаємодії суспільства і природи, якою зараз керуються провідні країни світу. Підкреслюю, що основними принципами сталого розвитку є:

- принцип «задоволення потреб» (найбільшу увагу слід приділяти задоволенню потреб найбільш вразливих країн світу);
- принцип «встановлення обмежень» (на стан технології та на розвиток людства мають накладатися обмеження задля збереження довкілля).

Поява ідеї «сталого розвитку» пов'язана з діяльністю ООН, з ініціативи якої у 1983 р. була створена Міжнародна комісія з довкілля та розвитку, яку очолила колишній прем'єр-міністр Норвегії Гру Харлем Брунтланд. Комісія підготувала доповідь «Наше спільне майбутнє», яку заслухала і схвалила Генеральна

Асамблея ООН у 1987 р. і в якій сформульовано принцип сталого розвитку як основна стратегія взаємодії природи й суспільства.

Другий ведучий: *Концепція* — це цілісна система поглядів на явище, тлумачення його положень, основна ідея теорії.

Стратегія — це основні положення та практичні кроки і механізми впровадження ідеї чи теорії.

Як же відображена концепція сталого розвитку суспільства у міждержавних угодах і міжнародних документах?

1 учень: Програма дій «Порядок денний на XXI століття» була схвалена в червні 1992 р. на конференції ООН з проблем навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (Бразилія). Складається програма з 4-х розділів. Брили участь у цій конференції 178 країн світу. В основу програми покладено доповідь Гру Харлем Брунтланд «Наше спільне майбутнє», яка є концепцією економічного, соціального й екологічно збалансованого розвитку людства. Програма засвідчує встановлення глобального партнерства країн світу задля досягнення сталого розвитку суспільства.

2 учень: Основні принципи сталого розвитку населених пунктів проголошено в заключних документах конференцій ООН з населених пунктів (ХАБІТАТ— II), яке відбулося в м. Стамбулі (Туреччина).

Програма «Ріо+5» — ухвалена на 19-й спеціальній сесії Генеральної Асамблеї ООН у червні 1997 р. Проаналізовано досягнення країн та їх урядів за 5 років з виконання програми.

Програма «Ріо+10» — ухвалена в м. Йоганнесбурзі (Південна Африка).

Головне соціальне завдання сталого розвитку — викорінення й ліквідація бідності та злиднів, зменшення розриву у рівнях життя між найбільш бідними та найрозвинутішими країнами, у зменшенні розриву у прибутках найбагатших та найбільш бідних людей.

1 учень: Отже, сталий розвиток щодо проблем суспільства — це:

- соціальне та економічне забезпечення людей;

- екологічно сприятливе середовище для життя;
- зміцнення здоров'я людей.

2 учень: Довкілля, як світ, економіка, суспільство і демократія, пронизує всі аспекти розвитку і впливає на всі країни. Необхідно забезпечити баланс між зростаючими потребами й інтересами охорони довкілля. Чи є різниця в цілях і завданнях сталого розвитку для різних типів країн? Що робиться в Україні для успішного просування шляхом сталого розвитку?

26 квітня 1986 року українська земля здригнулася від вибуху на Чорнобильській АЕС. Відбувся викид значної кількості радіоактивних речовин. Унаслідок цього було відселено мешканців з тридцятикілометрової зони навколо станції й установлено так звану зону відчуження.

1-й ведучий: *(читає вірша М. Луківа)*

Загинули ліси і землі занедбали,
Поставили АЕС в верхівці
трьох річок.
Та хто ж ви є? Злочинці, канібали!
Ударив чорний дзвін,
і досить балачок.
В яких лісах іще ви забарложені?
Що яничари ще занапастять?
І мертві, і живі, і ненароджені
Нікого вас до віку не простять!

2-й ведучий:

На Білорусь лелека лине,
Гортає крилами блакить:
Не знає він, чи долетить,
Чи над Чорнобилем загине...

І я не знаю, я дивлюсь,
Як птах над обрієм зникає,

І серце з жалю завмирає
За Україну й Білорусь.

Перший ведучий: Вже минуло більше 20 років з дня Чорнобильської трагедії. Виросло ціле покоління молодих людей. Подих Чорнобиля відчувається й сьогодні та невідомо скільки років залишиться незагойною раною на лоні природи, закарбується в серцях людей, які покинули обжиті домівки, могили своїх предків. А хто винен? Людина, яка втратила пам'ять, яка стала безвідповідальним повелителем Землі.

1 учень: Загрозлива екологічна ситуація склалася в Україні. Природоохоронними органами в 1990 році було визначено найбільш забруднені, неблагополучні в екологічному плані міста, серед яких Горлівка, Дніпропетровськ, Донецьк, Запоріжжя, Кривий Ріг, Луганськ, Макіївка, Маріуполь, Одеса.

2 учень: Дуже забрудненими є й води України. Проби води в Чорному й Азовському морях показують серйозне бактеріологічне забруднення. Щороку після промислового використання у водойми України неочищеними скидаються 2,5 млрд. кубометрів води. Забруднення вод на окремих ділянках Південного Бугу в 20 разів перевищує гранично допустимі норми, Сіверського Дінця— в 40 разів, Дніпра— у 80 разів, а в наш Славутич щороку потрапляє майже половина всього бруду України. Шторм у листопаді 2007 року спричинив аварії на танкерах, через що у води Чорного і Азовського морів потрапило багато нафти та нафтопродуктів. З настанням тепла всі ці нечистоти піднімаються з дна, загрожуючи всьому живому. Під знаком питання стоїть і відпочинок людей на цих морях влітку.

3 учень: (читає вірш О. Підсухи):

Дніпра нема, а є болотні твані
Та й ще нестерпний сморід навкруги.
Твої, Тарасе, правнуки погані
Спаскудили дніпровські береги.
А все робилось ніби для добра,
А вийшло — ні добра, ані окраси.

Нема, писав ти, другого Дніпра,
Нема уже і першого, Тарасе!

Другий ведучий: Україна підписала Програму дій «Порядок денний на XXI століття». На конференціях «Ріо+5» та «Ріо+10» українська делегація підтвердила прагнення йти шляхом сталого розвитку. Національну комісію сталого розвитку в Україні очолює перший віце-прем'єр-міністр уряду (за посадою). Група фахівців у 2000 році підготувала проект Концепції сталого розвитку України, який було обговорено з громадськістю і слухання відбулися в м. Києві та м. Львові.

Перший ведучий: Україна на шляху до сталого розвитку повинна здійснити:

- становлення громадянського суспільства;
- подолання бідності;
- створення відповідної системи законодавства;
- введення дієвого економічного механізму природокористування та природоохоронної діяльності;
- доступ до інформації з даної проблеми.

Другий ведучий: Щоб впровадити принципи сталого розвитку в реальне життя українців, необхідні такі умови:

- партнерство між різними гілками влади на всіх рівнях;
- партнерство між владою і громадянами;
- розуміння необхідності сталого розвитку.
- доступ громадськості до обговорення та прийняття рішень.

(Використання ілюстративного, довідкового матеріалу, схеми 1, 2)

Перший ведучий: Якщо теперішня тенденція збережеться, до екологічної катастрофи залишилося ще 30-40 років. Можливо ми – останнє покоління, яке ще має шанс врятувати природу і себе від цієї катастрофи.

1 учень: Найбільш загрозові наслідки впливу діяльності людини на атмосферу:

— *потепління клімату* (за даними Всесвітньої метеорологічної організації, 2000 р. був одним із найтепліших, починаючи із 1860 р. Нинішня середньорічна температура на 0,6 °С вища від середньорічного показника початку минулого століття. Аналізують основні причини глобального потепління і збільшення у зв'язку з цим кількості стихійних лих, підтоплення значних територій, розширення площі пустель);

— *збіднення озонового шару* (стратосферний озоновий екран — захисник людей і всього живого на Землі від жорсткого ультрафіолетового та м'якого рентгенівського сонячного випромінювання. Одним із руйнівників озону є фреон. Кожен втрачений відсоток озону на планеті спричиняє 150 тисяч додаткових випадків сліпоти через катаракту, на 2,6 % збільшує кількість випадків ракових захворювань шкіри.);

— *кислотні дощі* (причини їх — діоксиди сірки й азоту, які утворюються при спалюванні. Завдають величезних втрат живій природі, особливо у США, Канаді, країнах Європи, Україні).

2 учень: Лікарі акцентують увагу на проблемах здоров'я населення України, яка займає 2 місце серед країн світу за дитячою смертністю. (*Аналізується стінна таблиця «Ефекти вибіркової токсичності при забрудненні середовища важкими металами»*).

3 учень: У розвинутих країнах цілі і завдання сталого розвитку спрямовані на свідоме обмеження споживання природних ресурсів для того, щоб наступні покоління змогли скористатися цими багатствами. У країнах з перехідною економікою і країнах, що розвиваються, цілі й завдання сталого розвитку мають бути спрямовані на перебудову нераціональної структури виробництва, подолання бідності та підвищення рівня життя людей, задоволення потреб населення в якісній їжі, охороні здоров'я, безпеці життя, доступі до освіти, раціональне використання природних ресурсів.

Учитель: Підводячи підсумки нашої виховної години, давайте складемо проект «Я втілюю концепцію сталого розвитку на XXI століття»:

- Визнання незаперечного факту обмеженості природних ресурсів.

➤ Оптимальність і найширше використання відновних ресурсів допоможе запобігти їх виснаженню.

➤ Життєва цінність — це не проста сума наших загальних банківських рахунків.

➤ Вартість проекту — це не просто сума вартості енергії, праці й сировини, це, в першу чергу, екологічні збитки, вартість погіршення людського здоров'я й стану екосистем.

➤ Ми повинні знати, розуміти природні процеси й співпрацювати з Природою, враховуючи її закони.

➤ Тільки розумне поєднання нових технологій із зусиллями кожного члена суспільства у вирішенні природоохоронних заходів допоможе вийти з глобальної екологічної кризи.

➤ Відходів не повинно бути взагалі. Як і в Природі, де відходи одних організмів є ресурсами для інших організмів, так і в людській діяльності відходи повинні органічно вписуватися в природний кругообіг речовин.

➤ Ми — невід'ємна частка природи, Всесвіту й мусимо керуватися законами Природи, поважати всі елементи довкілля. Всі інші живі істоти — такі ж рівноправні члени біосфери, як і ми.